

Riikka Purra ps ym.

Välikysymys Suomen varautumisesta siirtolaisvirtojen ohjaamiseen perustuvaan hybridivaikuttamiseen

Eduskunnalle

Tausta

Valko-Venäjä on hyökännyt aggressiivisesti Puolan ja Liettuan rajoilla käyttäen laittomasti EU:n alueelle pyrkiviä siirtolaisia hyväkseen. Siirtolaiset tulevat pääosin Lähi-idän alueelta, josta he eri reittejä käyttäen ovat tulleet Minskiin. Sieltä heidät ohjataan EU:n rajoille. Pyrkimyksenä on kirstiä EU neuvottelupöytään muun muassa EU:n Valko-Venäjälle asettamien pakotteiden purkamiseksi. Kyse on siis Valko-Venäjän EU:a vastaan kohdistamasta hybridihyökkäyksestä.

Puola ja Liettua ovat sisäistä turvallisuuttaan ja rajojaan puolustaessaan sulkeneet Valko-Venäjän vastaiset rajansa ja pyrkineet estämään laittomat rajanylitykset. Suomen hallitus on paheksunut Valko-Venäjän vaikuttamistoimia, mutta hallituksen lausunnot Suomen toimenpiteistä vastaavassa tilanteessa ovat olleet sekavia ja epä johdonmukaisia.

Keväällä 2020 Turkin Kreikkaan kohdistaman hybridioperaation aikaan pääministeri Sanna Marin kommentoi Suomen valmiuksia vastata vastaavan kaltaiseen hybridivaikuttamiseen. Marin totesi pääministerin haastattelutunnilla 8.3.2020 ehdotuksesta mahdollistaa turvapaikkahakemusten vastaanottamisesta luopuminen määrääjäksi hybridivaikuttamistilanteessa seuraavasti: ”No, varmasti on hyvä laajemmin keskustella. Kuten sanoin, jos Suomeen kohdistuisi tämänkaltaista vaikuttamista ja selkeästi painostusta käyttämällä ihmisten hädänalaisuutta hyväksi ja ihmisiä tuotaisiin rajalle, niin tällaisesta tilanteesta olisi hyvä käydä keskustelu kaikkien edustajien kanssa, kuten sanoin, millä tavalla yhdessä siihen vastaisimme.” Tämän jälkeen asia ei ole kuitenkaan edennyt.

Myös ulkoministeri Pekka Haaviston ja sisäministeri Maria Ohisalon Valko-Venäjän Puolaan kohdistaman hybridioperaation aikana antamat ristiriitaiset kommentit herättävät kysymyksiä. 8.11.2021 Haavisto totesi Yle TV1:n A-studiossa ehdotuksesta mahdollistaa rajojen sulkeminen hybridivaikuttamistilanteessa seuraavasti: ”No, sellainen ajatus, että kokonaan luovuttaisiin pakolaissopimusten määräämistä kriteereistä ja pelisäännöistä, niin se ei varmaan tule kysymykseen. Kuten sanoin, tällaisessa tilanteessa, vaikka näin hurja tilanne on, siellä voi aina olla niitä, jotka oikeasti tarvitsevat sitä humanitaarista apua, joiden hengestä, terveydestä voi olla juuri sillä hetkellä kysymys, siihen pitää aina säilyttää mahdollisuus.” 9.11. HS kirjoitti, että Ohisalon mukaan yhden rajanylityspaikan täytyy kansainvälisten sopimusten mukaisesti olla auki, jotta turvapaikanhakija voi turvapaikkahakemuksensa jättää.

Välikysymys VK 5/2021 vp

Saman viikon lopulla ministerien kommentteista välittyi kuitenkin jo melko erilainen kuva. 13.11. Haavisto totesi Yle TV1:n Ykkösaamussa hybridiuhista seuraavasti: ”Tämän tyyppisiä uhkia täytyy valmiuslainsäädännön voida käsitellä ja uskon, että tämä mitä on nyt nähty, vaikka tuolla Puolan ja Valko-Venäjän rajalla kuuluu sinänsä tämän tyyppisiin uhkiin. Jos halutaan siinä valmiuslainsäädäntöä tarkentaa, se on hyvä — —.” Samana päivänä IS kirjoitti, että Ohisalon mukaan Suomen valmiuslaki olisi tarpeen avata ja muuttaa sen hybridivaikuttamista koskevia kohtia Valko-Venäjän ja Puolan rajaa vastaavien tilanteiden varalta. ”Kannatan sitä, että valmiuslakia tarkastellaan tältä osin uusiksi. Meillä on uudenlaisia uhkatilanteita, riskejä ja hybridivaikuttamista, joka on Valko-Venäjän tapauksessa valtiojohtoista ihmissalakuljetusta”, Ohisalo sanoi lehden mukaan.

Kun ulkoministeri ja sisäministeri antavat saman viikon aikana omien kommenttiansa kanssa risiriitaisia lausuntoja, herää kysymys, mikä hallituksen linja todellisuudessa on.

Oikeudellinen tilanne

Hallitus korostaa, että Suomen on noudatettava kansainvälisiä sopimuksia niin, että turvapaikkahakemuksen jättämiseen on aina oikeus. Oikeus turvapaikkaan perustuu Geneven pakolaissopimukseen ja EU:n perusoikeuskirjaan. Mikäli tällaiset sopimukset eivät lainkaan jousta tilanteessa, jossa laitonta siirtolaisuutta käytetään hyväksi hybridihyökkäyksessä, on selkänöjaa haettava kansainvälisen oikeuden mukaisesta hätätilamenettelystä ja luotava kansallinen laki, jolla voidaan poikkeustilanteessa keskeyttää turvapaikkahakemusten vastaanotto. On joka tapauksessa kyseenalaista tulkita vuonna 1951 hyväksyttyä Geneven sopimusta niin, että se estää perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa turvautun oikeuden valtion toimenpiteisiin kansallisen turvallisuuden vaarantumisen estämiseksi.

Ministeri Ohisalo on todennut, että Suomessa on varauduttu laajamittaiseen maahantuloon monin tavoin, mutta hallituksen tavat reagoida tilanteeseen eivät sisällä sellaista vaihtoehtoa, joka lopulta estäisi hybridivaikuttamisen. Tämän hetken lainsäädäntöä noudattaen kaikki, jotka hakevat turvapaikkaa ja sanovat ”asylum”, pääsevät Suomen rajojen sisäpuolelle. Konkreettisia ja ennen kaikkea nopeita lakiuudistuspauksia ei hallitukselta ole kuultu, vaikka niitä on monien taholta vaadittu ja asiasta kysytty.

On ymmärrettävää ja kaikkien EU:n jäsenmaiden kannalta tärkeää, että rajat on mahdollista sulkea valtiollisesti masinoidulta massasiirtolaisuudelta, sillä rajojen auki pysyminen tilanteesta riippumatta luo edellytykset juuri siihen, mitä Valko-Venäjä hakee. Siirtolaisten päästäminen alueelle aiheuttaisi jälleen tilanteen, jossa siirtolaisen joukko vaeltaisi pitkin Eurooppaa parhaaksi katsomiinsa maihin ja aiheuttaisi epäjärjestyä niin turvallisuuden kuin hyvinvointijärjestelmän kestävyuden kannalta.

Ennakkotapauksia suuren siirtolaismäärän aiheuttamista poikkeustilanteista on käsitelty Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT). Vuonna 2020 EIT on Espanjan kohdalla todennut, että maahanpääsyn estäminen on mahdollista, mikäli turvapaikanhakijat ilman painavaa syytä jättävät noudattamatta mahdollisuuksia lailliseen rajanylitykseen, erityisesti käyttämällä suurta lukumäärää ja voimakeinoja. Kansainvälisen suojelun hakemisen mahdollisuus on edellä mainitusta huolimatta oltava olemassa. EIT on lisäksi väliaikaismääräyksillä määrännyt, ettei Liettua saa pa-

Välikysymys VK 5/2021 vp

lauttaa Valko-Venäjälle siirtolaisia, jotka jo ovat Liettuan alueella. Toisaalta vastaavalla väliaikais määräyksellä on määrätty, että suvereenilla valtiolla on oikeus päättää, keitä se alueelleen päästää, kunhan muut kansainväliset velvoitteet tulevat huomioiduiksi.

Rajavartiolaki mahdollistaa sen, että rajanylityspaikoilla rajoitetaan liikkumista ajallisesti liikenteen ja tarkastusten sujuvuuden helpottamiseksi. Lisäksi valtioneuvosto voi päättää rajanylityspaikan sulkemisesta määräajaksi tai toistaiseksi, jos sulkeminen on välttämätöntä vakavan yleiselle järjestykselle, kansalliselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle aiheutuvan uhan torjumiseksi. Sisäministeri on viitannut tähän mahdollisuuteen, mutta samalla korostanut, että aina yksi raja-asema pysyisi auki turvapaikanhakua varten, sillä rajanylityspaikkojen sulkemisella ei saa estää kansainvälisen suojelun hakemista.

EU ja sen jäsenmaat ovat ristiriitaisessa tilanteessa velvoitteidensa, oikeuksiensa ja turvallisuutensa sekä rajojensa suojaamisen kanssa. Suomen osalta voidaan perustellusti olettaa, että mikäli hybridihyökkäyksen välineenä käytetty siirtolaisjoukko lähestyisi Suomea, hallitus lähettäisi rajaviranomaisille muistutuksen kansainvälisiä sopimuksia noudattavasta maahantulon mahdollistavasta toimintamallista ja vastaanottokeskukset perustettaisiin ennätysajassa.

Toimenpiteet

EU:n tasolla on autettava Puolaa ja muita kohteena olevia jäsenmaita estämään hybridihyökkäys ja padottava mahdollinen sekundäärinen Puolasta ja muista kohteena olevista jäsenmaista eteenpäin suuntautuva liike.

Suomen tasolla on pysäytettävä turvapaikanhakijat rajalla hybridihyökkäyksen iskiessä. Esitämme säädettäväksi välittömästi Suomen lainsäädäntöön hätätilapykälää, jonka nojalla turvapaikkahakemusten vastaanottaminen voidaan keskeyttää laajamittaisen maahantulon tilanteessa kansallisen turvallisuuden ja yleisen järjestyksen turvaamiseksi.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Tukeeko hallitus Puolan ja Liettuan päätöstä olla vastaanottamatta turvapaikkahakemuksia väliaikaisesti,

miksi ulkoministeri ja sisäministeri ovat Puolan kriisin aikana antaneet ristiriitaisia lausuntoja mahdollisuudesta keskeyttää turvapaikanhaku hybridihaikuttamisen tilanteessa,

mikä ulkoministerin ja sisäministerin lausunnoista on koko hallituksen kanta kysymykseen mahdollisuudesta keskeyttää turvapaikanhaku,

onko edelleen voimassa se, mitä sisäministeri Ohisalo on todennut, että mikäli vastaava tilanne syntyisi Suomen ulkorajalle, kaikissa tapauksissa ainakin yksi rajanylityspaikka olisi auki ja valmiina vastaanottamaan turvapaikkahakemuksia,

Välikysymys VK 5/2021 vp

aikooko hallitus tuoda eduskuntaan pikaisesti nk. hätätilapykälän, jolla turvapaikkahakemusten vastaanottaminen voidaan keskeyttää yleisen järjestyksen ja kansallisen turvallisuuden vuoksi ulkovallan järjestämän laajamittaisen maahantulon tilanteessa,

millä aikataululla hallitus tuo tällaisen esityksen, jos sellaista esitetään,

mitä hallitus aikoo tehdä turvatakseen rajavalvonnan ja rajaturvallisuuden Suomen ulkorajoilla,

miten hallitus valmistautuu estämään hallitsemattoman laittoman maahantulon Suomeen, ja

miten hallitus aikoo estää kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden laittoman maahanjäännin?

Välikysymys VK 5/2021 vp

Helsingissä 16.11.2021

Riikka Purra ps
Kai Mykkänen kok
Päivi Räsänen kd
Harry Harkimo liik
Sanna Antikainen ps
Juho Eerola ps
Ritva Elomaa ps
Jussi Halla-aho ps
Petri Huru ps
Olli Immonen ps
Vilhelm Junnila ps
Kaisa Juuso ps
Arja Juvonen ps
Toimi Kankaanniemi ps
Ari Koponen ps
Jari Koskela ps
Jouni Kotiaho ps
Sheikki Laakso ps
Rami Lehto ps
Mikko Lundén ps
Leena Meri ps
Juha Mäenpää ps
Jani Mäkelä ps
Jukka Mäkynen ps
Veijo Niemi ps
Mika Niikko ps
Tom Packalén ps
Mauri Peltokangas ps
Sakari Puisto ps
Lulu Ranne ps
Mari Rantanen ps
Minna Reijonen ps
Jari Ronkainen ps
Sami Savio ps
Jenna Simula ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Ville Tavio ps
Sebastian Tynkkynen ps
Veikko Vallin ps
Ville Vähämäki ps
Jussi Wihonen ps
Heikki Autto kok
Markku Eestilä kok
Sanni Grahn-Laasonen kok

Välikysymys VK 5/2021 vp

Janne Heikkinen kok
Antti Häkkänen kok
Kalle Jokinen kok
Atte Kaleva kok
Pihla Keto-Huovinen kok
Marko Kilpi kok
Jari Kinnunen kok
Pauli Kiuru kok
Jukka Kopra kok
Mia Laiho kok
Matias Marttinen kok
Sari Multala kok
Paula Risikko kok
Wille Rydman kok
Janne Sankelo kok
Sari Sarkomaa kok
Arto Satonen kok
Ruut Sjöblom kok
Mari-Leena Talvitie kok
Kari Tolvanen kok
Elina Valtonen kok
Heikki Vestman kok
Sofia Vikman kok
Anne-Mari Virolainen kok
Sinuhe Wallinheimo kok
Ben Zyskowicz kok
Ilkka Kanerva kok
Terhi Koulumies kok
Jaana Pelkonen kok
Sari Essayah kd
Peter Östman kd
Sari Tanus kd
Antero Laukkanen kd
Petteri Orpo kok
Pia Kauma kok